

CZU: 159.9.07:376.212

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5779814>

IMPORTANȚA CONSILIERII PSIHOLOGICE A ELEVILOR CU CES ȘI A PĂRINȚILOR ACESTORA

Mihaela TOMA

Universitatea de Stat din Moldova

În acest articol este abordată importanța consilierii psihologice, din punct de vedere teoretic, atât pentru elevii cu cerințe educaționale speciale, cât și pentru părinții lor. Se expun aspecte conceptuale din România, definirea noțiunii de consiliere, structura acesteia și ce implică activitatea consilierului școlar. În Republica Moldova se remarcă clasificarea și obiectivele consilierii psihologice, sarcinile psihologului școlar, parteneriatul acestuia cu cadrele didactice și rolul părinților în asistența educațională a copiilor cu cerințe educaționale speciale, contribuind la incluziunea acestora în instituțiile din învățământul de masă.

Cuvinte-cheie: consiliere, elevi cu CES, părinți, psiholog/consilier școlar.

THE IMPORTANCE OF PSYCHOLOGICAL COUNSELLING PROVIDED TO STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATION NEEDS AND THEIR PARENTS

This article addresses the importance of psychological counselling from a theoretical point of view, both for students with special educational needs and for their parents. The Republic of Moldova highlights the classification and objectives of psychological counselling, the tasks of the school psychologist, their partnership with teachers and the role of parents in the educational assistance of children with special educational needs, contributing to their inclusion in mainstream institutions.

Keywords: counselling, special educational needs students, parents, school psychologist/ counsellor.

Introducere

Consilierea psihopedagogică de grup sau individuală, a familiei sau a copilului, are un impact major asupra specialiștilor care abordează acest subiect, în cadrul societății contemporane, conform standardelor propuse aflate în continuă schimbare. Prin intermediul acesteia se poate facilita dezvoltarea unor conduite corespunzătoare, gestionarea unor situații-problemă, creșterea stimei de sine, diminuarea sau înlăturarea sentimentului de auto-învinovărire a părinților copiilor cu cerințe educaționale speciale pentru problemele cu care se confruntă aceștia, consolidarea sentimentului de apartenență la un grup, amplificarea gradului de interacțiune cu celelalte persoane din jur, astfel favorizându-se crearea unor relații bazate pe încredere, respect, empatie, toleranță, dar și îmbunătățirea relației părinte-copil. Toate acestea contribuie la formarea unei imagini de sine pozitive și la înlăturarea sentimentului de inferioritate, marginalizare sau discriminare ce relevă rolul psihologului și/sau al consilierului școlar.

Abordarea problemei în România și în Republica Moldova

În România, conceptul de consiliere s-a propagat în anii '90. El a fost introdus de literatura anglo-saxonă și se referă la o acțiune particularizată și personalizată asupra beneficiarilor care se confruntă cu chestiuni individuale/existențiale, educaționale sau profesionale. Consilierea vizează trei perspective: psihologică, pedagogică și socială, realizată prin intermediul unor activități pe care consilierul le inițiază pentru facilitarea orientării subiectului spre acea formă de conduită corectă pentru rezolvarea problemelor personale [1, p.361].

Procesul de consiliere este adresat subiecților pentru a le facilita cunoașterea și lămurirea unor imprecizii sau neclarități asupra vieții personale, pentru realizarea obiectivelor pe care ei singuri și le-au propus, urmând să găsească soluții la dificultățile lor existențiale și să fie în stare să ia hotărâri pe baza unor analize efective ale potențialului de care aceștia dispun, în funcție de particularitățile de vârstă și de progres ale clienților și de încheierea unei relații pozitive între consilierul specializat și client.

Intervențiile de consiliere includ trei dimensiuni: sarcina – indică pe cine sau ce urmărește intervenția de consiliere; scopul intervenției – se referă la necesitatea acesteia, prevenirea sau ameliorarea eșecului școlar, dinamizarea evoluției personale și ocupaționale; metoda de intervenție – precizează cum se realizează intervenția.

Consilierea individuală este activitatea prin care consilierul oferă o situație de învățare, iar consiliatul este susținut să-și înțeleagă propria situație și să prevadă altele viitoare, când va avea posibilitatea de a fructifica

mult mai bine caracteristicile proprii personalității și potențialul pe care îl posedă. Consilierul relaționează cu elevii cu cerințe speciale pentru a-i sprijini fără a lua decizii în locul lor. Aceasta presupune luarea în seamă a unor principii: dreptul subiectului consiliat de a lua hotărâri singur, doar ghidarea acestuia în acest proces; stimularea consiliatului în vederea dezvoltării lui spre țelul propus; studierea problemei sau situației persoanei consiliate, prin acord comun în fixarea obiectivelor intervenției.

Consilierea persoanelor cu dizabilități sau a elevilor cu cerințe educative speciale prezintă caracteristici specifice și se desfășoară în colaborare și cu alți specialiști (spre exemplu, medici, psihologi, psihopedagogi, asistenți sociali), implicând și familia. În vederea dezvoltării personale a elevului cu cerințe speciale, consilierul își propune următoarele obiective: să identifice particularitățile psihointelectuale și aptitudinale ale elevului cu nevoi speciale și cerințele lui personale în domeniul educației; să prezinte oferta educațională acestor elevi; să analizeze situația materială a copilului, dar și beneficiile primite din partea statului sau a administrației locale.

Pentru orientarea școlară și profesională în cazul elevilor cu cerințe speciale li se recomandă: consilierilor școlari să aibă în vedere diagnosticul clinic al acestora, hotărârea de orientare spre învățământul special va avea un caracter provizoriu, astfel copilul putând să se reîntoarcă oricând pentru reexaminare complexă și reorientare, iar dacă rezultatele sunt favorabile, el revine la învățământul obișnuit, ținând cont și de progresul școlar înregistrat în timpul școlarizării anterioare; să promoveze modificările legislative și administrativ-instituționale prin inovația majoră a practicii de orientare școlară și profesională a persoanelor posesoare de deficiențe; să remodeleze atitudinea față de persoana cu cerințe speciale și disponibilitatea de alocare materială și de resurse umane pentru acoperirea serviciilor de sprijin necesare acesteia.

Programele de intervenție și serviciile de sprijin solicitate de serviciile de consiliere sunt productive atunci când evaluarea persoanei cu cerințe speciale (copil, adolescent, tânăr) este complexă și validă; de exemplu, împreună cu evaluările (medicală, socială), evaluarea psihologică ține cont de diversitatea culturală și lingvistică, de barierele de comunicare și factorii comportamentali, iar evaluarea pedagogică are în vedere limitele cerute de deficiență, corelate cu un curriculum școlar individualizat și cu programe specifice de pregătire profesională [1, p.362-364].

În Republica Moldova se consideră că maturitatea psihologică se remarcă prin următoarea structură: maturitatea personalității – conține crearea la copii a oportunității de a căpăta un nou statut social, în calitate de elev, care are drepturile și responsabilitățile sale; maturitatea intelectuală – implică o viziune distinctă, gândire particularizată, memorarea logică, preocupare față de cunoștințe, pentru procesul de învățare a lor, dispunerea de o dezvoltare optimă a limbajului oral, a mișcărilor fine ale mâinii și ale coordonărilor vizual-motorii; maturitatea social psihologică – vizează antrenarea la copii a acelor calități, care să-i sprijine să comunice cu alți copii, cu cadrele didactice; mijloace de formare a relațiilor interpersonale, abilitatea de a interacționa cu alții, de a lăsa de la el și de a se proteja [2, p.43].

Cercetătorul D.C. McClelland susține că sunt trei motive principale ale comportamentului uman, și anume: nevoia de realizare (de performanță, de reușită), nevoia de apartenență (de afiliere), nevoia de putere (de autoritate, de dominație). Nevoia de putere manifestă tendința persoanei de a dirija, de a fi impunătoare, de a-și exprima voința și dorința ca interesul celorlalți să se centreze asupra ei. Aceștia sunt stimulați prin activități ce presupun atingerea acestui obiectiv. Există două laturi ale puterii: una negativă, atunci când puterea este folosită în scop negativ, și una pozitivă, atunci când puterea este întrebuințată în scop social. Nevoia de apartenență redă dorința persoanei de a fi tolerată de ceilalți, de a fi iubită, de a se simți inclusă într-un grup și de a fi ocrotită. Nevoia de realizare a fost definită de J.W. Arkinson și D.C. McClelland ca fiind „aspirația de a atinge, într-o competiție, un scop, conform unor norme de excelență” [3, p.113].

Asistența educațională a copilului cu cerințe educaționale speciale se efectuează individual, prin activități în timpul orelor de curs sau în grup, cu anumiți elevi care întâmpină dificultăți în învățare la anumite discipline școlare, recuperarea unor lipsuri în învățare și rezolvarea temelor pentru acasă, întocmirea de programe individualizate, a orarului de activitate, suporturi, materiale didactice suplimentare și implicarea părinților în aceste activități, precum și prin organizarea unor evenimente pentru diseminarea informațiilor referitoare la serviciile prestate. Are la bază următoarele principii: promovarea și executarea unor politici instituționale logice și eficiente, intervenția timpurie sporită, prevenirea eșecului școlar, orientarea resurselor către elevii care au cele mai mari cerințe speciale, colaborarea între personalul implicat și părinți, participarea activă a acestora din urmă.

Activitățile de asistență și consiliere psihologică pot fi de mai multe feluri: consiliere individuală, în grup/de grup a copiilor; a părinților sau a cadrelor didactice. Asistența psihologică a copiilor cu deficiențe se desfășoară prin întâlniri individuale și de grup și cuprinde îndeplinirea unui întreg șir de acte de suport specializat pentru rectificarea impedimentelor în dezvoltarea lor personală și convingerea unei participări depline și de calitate la toate procesele școlare, dar și la cele din afara instituției de învățământ. Consilierea psihologică este o dimensiune a intervenției prin care copiii aflați în dificultate li se oferă sprijin întru soluționarea unor situații-problemă, școlare, sociale sau familiale.

Obiectivele principale ale consilierii psihologice sunt:

- promovarea stării de bine, a activa foarte bine o persoană din punct de vedere somatic, fiziologic, mental, emoțional, social și spiritual;
- dezvoltarea personală implică autocunoașterea și formarea unei imagini de sine optime, dezvoltarea abilităților de interacțiune interpersonală, a atitudinilor corecte, orientarea vocațională realistă;
- luarea unor măsuri pentru a preveni instaurarea unor comportamente inoportune, incertitudinea față de propria persoană, contradicțiile intra- și interpersonale, inadecvare socială.

În literatura de specialitate, consilierea psihologică se împarte în:

- informațională, prin furnizarea de informații pe domenii/teme specifice, favorizând implicarea în procesul de adaptare școlară și socială a copilului la condiții, situații și persoane noi;
- educațională, prin îndrumarea, oferirea de ajutor, încurajarea copilului în procesul de învățare/ adaptare, orientare școlară;
- de dezvoltare personală, ce presupune exersarea de abilități și atitudini care admit o funcționare personală și socială acomodabilă și operantă în scopul atingerii stării de bine, prin dezvoltarea potențialului personal al copilului;
- suportivă, aceasta se poate realiza prin acordarea de sprijin emoțional, admirativ și material prin formarea/dezvoltarea factorilor și comportamentelor psihologice de acces la diferite activități la care participă copilul;
- vocațională, care se referă la orientarea profesională și la dezvoltarea aptitudinii de planificare a carierei [4, p.81].

Atribuțiile principale ale psihologului în asistența copiilor cu CES sunt:

- evaluare, prin raportarea la normele și standardele actuale, prin diverse metode, procedee specifice pentru a evalua procesele psihice de dezvoltare a personalității, în totalitatea ei;
- asistență, include sprijinul, examinarea, consilierea, ghidarea copiilor care sunt purtători de anumite deficiențe în dezvoltare în vederea ameliorării, înlăturării acestora;
- prevenire, prevede evitarea trecerii copiilor în situații de dificultate;
- asistență sau consiliere, implică suportul, consilierea cadrelor didactice, a părinților sau reprezentanților lor, altor adulți care lucrează cu copilul cu CES [4, p.41].

Educația parentală se derulează prin sistematizarea, la anumite intervale de timp, a unor acțiuni informative și formative, având drept scop stabilizarea capacității părinților, formarea de atitudini potrivite rolurilor acestora sau îmbunătățirea/remedierea conduitelor de risc și a practicilor parentale. Se planifică activități cu și pentru părinți în vederea identificării nevoilor părinților prin intermediul unor chestionare, efectuarea unor studii, inițierea unor discuții; dezvoltarea continuă a capacității parentale de îngrijire, educare, dezvoltare armonioasă, orientare profesională a copiilor (consiliere, ședințe, mese rotunde); implicarea părinților în organizarea anumitor activități, precum și evaluarea/ analiza impactului acestora [4, p.79,90].

În cadrul instituției de învățământ, parteneriatul dintre personalul didactic și părinții elevilor cu cerințe educaționale speciale este foarte important în vederea beneficiarii de servicii și sprijin suplimentar corespunzător, mai ales în cazul în care colaborăm cu părinți dificili, poate prin prisma faptului că ei consideră că nu le sunt respectate drepturile copilului lor sau nu le este oferit tot ajutorul necesar, fie că nu le sunt asigurate condițiile optime pentru dezvoltarea și formarea unor priceperi, deprinderi, aptitudini, asimilarea de cunoștințe și corelarea lor în practică, în vederea unei bune integrări socioprofesionale viitoare. Aceste atitudini ale părinților pot fi generate de neacceptarea situației în care se află propriii copii, având tendința de a-i compara cu elevii tipici și niște așteptări peste limită din partea acestora, prezența anumitor regrete sau trăiri interioare speciale. Se recomandă o bună comunicare a cadrelor didactice cu părinții și nu trebuie să se găsească vinovați pentru această situație sau copilul să fie considerat o problemă, ci găsirea unor soluții concrete și eficiente pentru gestionarea acestei circumstanțe.

Personalul didactic trebuie să formeze o echipă cu consilierul/psihologul școlar, să asculte activ părinții, să promoveze implicarea acestora în activități școlare și extrașcolare în cadrul clasei și în afara ei, precum și în activități de recuperare/compensare educațională, să programeze împreună cu părinții unele vizite la domiciliu, să dezvolte relații de colaborare, bazate pe respect și încredere, să afle cât mai multe informații relevante despre copilul cu deficiențe, să explice deficiența și părinților elevilor tipici, pentru evitarea unor eventuale conflicte viitoare, prin asigurarea acestora privind păstrarea confidențialității relatării, permiterea accesului doar la documentele întocmite pentru copiii lor, fiind considerați parteneri în actul educațional și să stabilească de comun acord, pentru binele tuturor, unele obiective pe termen scurt și lung pentru intervenția propriu-zisă [5, p.147,149].

Rezultate obținute – exemple praxiologice întâlnite în practică

În cadrul unei familii în care există și copii tipici ar trebui să se evite ierarhizările, să existe egalitate de șanse pentru toți, să nu fie împovărați aceștia cu sarcini extrașcolare, precum îngrijirea fraților aflați în dificultate, întrucât aceștia să se bucure și de timpul liber petrecut cu grupul lor de prieteni sau pentru desfășurarea altor activități preferate.

În situația în care părinții au trecut printr-un divorț, copilul cu deficiențe ar putea să se simtă vinovat că el a fost motivul despărțirii și, din păcate, acesta are cel mai mult de suferit într-o astfel de situație. Totuși, acesta necesită implicarea în activități comune, în care să existe o comunicare deschisă între membrii familiei. La ședințele școlare trebuie să participe ambii părinți, manifestând interes față de parcursul educațional al propriului copil.

Categoria din care fac parte părinții poate avea un impact pozitiv sau negativ asupra copilului aflat în dificultate, influențându-i dezvoltarea psiho-sociocomportamentală. Părinții echilibrați manifestă o atitudine adecvată, realistă, acceptă situația în care se află copilul lor, se ocupă de acesta, îl stimulează continuu, oferă afectivitate copilului, acesta se simte iubit și egal cu ceilalți în familie. Părinții pot îndeplini rolul de mediator între copil și cei din jur, în unele situații asigurându-le protecția necesară. La polul opus se află cei indiferenți care sunt distanți, dezinteresați față de copilul cu CES și conflictele între membrii familiei. Părinții exagerați își arată supraprotecția, astfel copilul devine dependent de adult și se limitează formarea autonomiei personale. Părinții autoritari impun copiilor reguli stricte și iau decizii în locul lor, iar cei inconsecvenți manifestă nesiguranță, instabilitate, sunt ușor influențabili în diferite situații.

Concluzii

Familia ocupă un rol esențial în viața și dezvoltarea armonioasă din toate punctele de vedere a copilului cu cerințe educaționale speciale, fiind considerată primul cadru de socializare a acestuia. Coeziunea la nivelul familiei și consolidarea relațiilor parentale, dar și dintre părinte-copil favorizează amplificarea comunicării, susținerea, sprijinul reciproc, securitatea afectivă și armonia intrafamilială.

Referințe:

1. GHERGUȚ, A. *Sinteze de psihopedagogie specială. Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice*. Ediția a III-a. Iași: Polirom, 2013, p.361-364. ISBN: 978-973-46-3386-9
2. NEGRUBEDA-TVERDOHLEB, T.[et al]. *Particularitățile adaptării elevilor claselor primare la condiții noi educaționale*. Chișinău: Sirius, 2013. 43 p. ISBN:978-9975-57-104
3. CERNEI, A. Educația incluzivă: dimensiuni, provocări, soluții. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale*. Ediția a V-a. Bălți: S.n., 2019. 113 p. ISBN:978-9975-3302-8-2
4. BULAT, G., RUSU, N. *Suportul educațional. Asistența copiilor cu cerințe educaționale speciale: Ghid metodologic*. Chișinău: Bons Offices, 2015, p.41,79,90,81. ISBN:978-9975-80-916-0
5. PERETEATCU, M., ZORILLO, L. *Educația incluzivă în școală: Suport didactic pentru coordonatorii educației incluzive*. Chișinău: Institutul de Formare Continuă, 2011, p.147,149. ISBN:978-9975-4168-8-7

Date despre autor:

Mihaela TOMA, doctorandă, Școala doctorală Științe Sociale și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: tmihaela86@yahoo.com

Prezentat la 25.08.2021